

LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIO PROCESO KODEKSO 9, 24, 49, 56, 88, 118, 122, 123, 126, 146, 148, 149, 162², 179, 246, 247, 285, 287, 289, 320, 353, 366, 368, 403, 406, 407, 429, 431, 433, 435, 439, 441¹³, 441¹⁴, 496, 502, 587, 593, 723 STRAIPSNŲ PAKEITIMO IR PAPILDYMO IR KODEKSO PAPILDYMO 496¹ STRAIPSNŲ ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS KOMERCINIO ARBITRAŽO ĮSTATYMO NR. I-1274 9, 41, 46 IR 50 STRAIPSNŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIO KODEKSO 3.183 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS PROKURATŪROS ĮSTATYMO NR. I-599 15 IR 19 STRAIPSNŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys. Įstatymų projektų tikslai ir uždaviniai.

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 9, 24, 49, 56, 88, 118, 122, 123, 126, 146, 148, 149, 162², 179, 246, 247, 285, 287, 289, 320, 353, 366, 368, 403, 406, 407, 429, 431, 433, 435, 439, 441¹³, 441¹⁴, 496, 502, 587, 593, 723 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 496¹ straipsniu įstatymo, Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo Nr. I-1274 9, 41, 46 ir 50 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.183 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo Nr. I-599 15 ir 19 straipsnių pakeitimo įstatymo projektai (toliau kartu – Įstatymų projektai) parengti siekiant tobulinti civilinį procesą, patikslinti nuostatas dėl prokuroro, valstybės ar savivaldybių institucijų ir kitų asmenų teisės pareikšti ieškinį ar pareiškimą ginant viešąjį interesą civiliniame procese, dėl teismo veiksmų taikant laikinąsias apsaugos priemones, tikslinti sprendimo už akių, teismo įsakymo priėmimo tvarką, nuostatas, susijusias su proceso atnaujinimu, taip pat tobulinti arbitražo teisinį reguliavimą, pašalinant spragas dėl vykdomųjų raštų pagal arbitražo teismo sprendimus išdavimo.

Kylančias praktines civilinio proceso reguliavimo problemas nurodė praktikai: teisėjai, advokatai, kitų suinteresuotų institucijų, kurių atstovai yra Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2013 m. vasario 21 d. įsakymu Nr. 1R-55 sudaryto Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso priežiūros komiteto nariai, atstovai.

Teismų savivaldos institucija – Teisėjų taryba, taip pat Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolierius nurodė bylų dėl tėvų valdžios apribojimo reguliavimo tobulinimo poreikį. Šiuo metu priimant sprendimą apriboti tėvų valdžią, tuo pačiu teismo sprendimu privaloma skirti vaikui globą (rūpybą), todėl, kai toje pačioje byloje dėl tėvų valdžios apribojimo yra nustatoma globa (rūpyba), paskiriami globėjai (rūpintojai), kurie vėliau gali tapti vaiko tėviais, nėra sudarytos pakankamos prielaidos užtikrinti būsimų vaikų tėvių duomenų konfidencialumą. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolierius nurodė, kad kai kuriais atvejais vaiko globėjais (rūpintojais) paskiriami asmenys, įrašyti į norinčių įvaikinti Lietuvos Respublikos piliečių, nuolat gyvenančių Lietuvoje, sąrašą, kurie vėliau tampa vaiko tėviais. Tokiu būdu būsimų tėvių duomenis gali sužinoti vaiko biologiniai tėvai ir nėra užtikrinamas būsimos įvaikinimo konfidencialumas.

Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra nurodė poreikį tobulinti prokuroro nutarimų atsisakyti taikyti viešojo intereso gynimo priemones apskundimo teisinį reguliavimą, kadangi šiuo metu teisinis reguliavimas nėra aiškus ir pakankamas. Taip pat Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra, siekdama įgyvendinti Valstybės kontrolės 2014 m. gegužės 23 d. valstybinio audito ataskaitoje Nr. VA-P-40-1-6 „Viešojo intereso gynimo organizavimas“ pateiktas rekomendacijas, pasiūlė rengti Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo pakeitimus, numatant prokurorams viešojo intereso gynimo srityje įgaliojimus reikalauti iš valstybės ar savivaldybių institucijų jų veiklos srityse ne tik spręsti dėl priemonių teisės pažeidimams pašalinti taikymo, bet ir informuoti prokuratūrą apie priimtų sprendimų šioje srityje vykdymo rezultatus.

2015 m. sausio 1 d. įsigaliojo Civilinio proceso kodekso nuostatos, reglamentuojančios grupės ieškinio bylų nagrinėjimo ypatumus. Teisėjų taryba nurodė, kad grupės ieškinio bylų nagrinėjimo teisinis reguliavimas turėtų būti tikslinamas, pašalinant tam tikrus akivaizdžius teisinio reguliavimo neaiškumus, kurie nurodyti toliau šiame aiškinamajame rašte.

Lietuvos advokatūra nurodė poreikį spręsti nekokybiško atstovavimo civiliniame procese problemą, kai teisinės paslaugas, pasinaudodami nustatytu teisiniu reguliavimu, teikia nepakankamai kvalifikuoti asmenys.

Lietuvos bankų asociacija nurodė praktinę problemą, kad pagal dabar galiojančias Civilinio proceso kodekso nuostatas, jei įkeistas turtas neparduodamas iš antrųjų varžytynių ir hipotekos kreditorius atsisako perimti įkeistą turtą, pakartotinai į tą patį turtą pagal tuos pačius vykdomuosius dokumentus išieškojimas gali būti nukreipiamas praėjus ne mažiau kaip vieneriems metams nuo turto gražinimo skolininkui. Galiojantis teisinis reguliavimas nenumato išimčių dėl hipoteka užtikrintų kreditorių reikalavimų ir tai sudaro nepalankias sąlygas hipotekos kreditoriams realizuoti įkeistą turtą.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai ir rengėjai.

Įstatymų projektus parengė Teisingumo ministerija. Įstatymų projektų parengimą inicijavo Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2013 m. vasario 21 d. įsakymu Nr. 1R-55 sudaryto Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso priežiūros komiteto nariai, Teisėjų taryba, Lietuvos advokatūra, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolierius, Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra, Lietuvos bankų asociacija.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai.

Šiuo metu Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49 straipsnyje yra numatyta, kad prokuroras turi teisę pareikšti ieškinį ar pareiškimą viešajam interesui ginti, tačiau tiesiogiai nėra nurodyta, kad prokuroras galėtų įstoti į jau parsidėjusį procesą, taip pat nėra reglamentuota, kokia tvarka teismas galėtų inicijuoti prokuroro įstojimą į prasidėjusį procesą. Civilinio proceso kodekse yra numatyta daug atvejų, kada teismas, siekdamas viešojo intereso gynimo, gali veikti savo iniciatyva: rinkti įrodymus, taikyti laikinąsias apsaugos priemones, peržengti apeliacinio ar kasacinio skundo ribas. Šiuo metu Civilinio proceso kodekse yra reglamentuota, kad teismas, sprenddamas klausimus dėl laikinųjų apsaugos priemonių, kai tai yra būtina siekiant apginti viešąjį interesą ir to nesiėmus būtų pažeistos asmens, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai, savo iniciatyva turi teisę pareikalauti užtikrinti nuostolių atlyginimą, vieną laikinąją apsaugos priemonę pakeisti kita, taip pat panaikinti laikinąsias apsaugos priemones. Toks teisinis reguliavimas pernelyg išplečia teismo funkcijas viešojo intereso gynimo srityje ir riboja rungtyniškumo principo taikymą, nors vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymu, pagrindinis subjektas, kuriam suteikti įgaliojimai veikti viešojo intereso gynimo srityje, yra prokuroras.

Civilinio proceso kodekso 123 straipsnyje reglamentuota procesinių dokumentų įteikimo dalyvaujantiems byloje asmenims tvarka fizinio asmens gyvenamojoje ar darbo vietoje, tačiau tam tikrais atvejais asmens nepavyksta rasti asmeniškai ir nėra galimybių efektyviai įteikti procesinius dokumentus kitiems šiame straipsnyje nurodytiems asmenims, todėl yra poreikis numatyti papildomas priemones procesiniams dokumentams įteikti.

Civilinio proceso kodekso 162² straipsnyje, reglamentuojančiame bylos nagrinėjimo atidėjimą, numatyta, kad svarbiomis neatvykimo į bylos nagrinėjimą priežastimis nelaikomi atostogos, komandiruotė, kitoks užimtumas ir kiti panašūs atvejai, be to, svarbiomis priežastimis paprastai nelaikomas neatvykimas dėl ligos ir atstovo užimtumas kitose bylose. Nustatytas teisinis reguliavimas nesudaro galimybių pačiam teismui spręsti dėl neatvykimo priežasčių svarbumo, nors būtent teismas, įvertinęs konkrečias aplinkybes, galėtų objektyviai nuspręsti, ar asmuo neatvyko į bylos nagrinėjimą dėl svarbių priežasčių. Analogiškas teisinis reguliavimas yra nustatytas Civilinio proceso kodekso 246, 247 straipsniuose.

Civilinio proceso kodekso 285-289 straipsniuose reglamentuotas sprendimo už akių priėmimas. Vadovaujantis Civilinio proceso kodekso 285 straipsnio 2 dalimi, sprendimas už akių priimamas tik tais atvejais, kai byloje yra pateikti tik vienos iš šalių įrodymai. Priimdamas sprendimą už akių, teismas atlieka formalų pateiktų ir nurodytų įrodymų vertinimą, t. y. įsitikina, kad pasitvirtinus šių įrodymų turiniui būtų pagrindas priimti tokį sprendimą. Kai byloje yra pateikti abiejų šalių įrodymai, teismas bylą nagrinėja pagal bendrąsias ginčo teisenos taisykles. Taigi, kai yra pateikti abiejų šalių įrodymai, formalus įrodymų vertinimas yra neįmanomas ir negalima priimti

sprendimo už akių, nors asmuo nedalyvauja bylos nagrinėjime be svarbių priežasčių, tai sudaro galimybę vilkinti bylos nagrinėjimą, riboja civilinio proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principų įgyvendinimą. Be to, galiojančios Civilinio proceso kodekso nuostatos dėl sprendimo už akių priėmimo nėra suderintos tarpusavyje, pavyzdžiui, Civilinio proceso kodekso 227 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad, kai šalis be svarbių priežasčių per teismo nustatytą terminą nepateikia paruošiamojo dokumento (dubliko, tripliko), teismas kitos šalies prašymu turi teisę priimti sprendimą už akių, Civilinio proceso kodekso 230 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad dėl neatvykusios į parengiamąjį posėdį šalies, kuriai yra tinkamai pranešta, ir atvykusios šalies prašymu būtų nagrinėjantis teismas Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka priima sprendimą už akių, tačiau Civilinio proceso kodekso 285 straipsnio 2 dalies nuostatos leidžia priimti sprendimą už akių tik tais atvejais, kai byloje yra pateikti tik vienos iš šalių įrodymai.

Civilinio proceso kodekso 365 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad prašymus dėl proceso atnaujinimo, siekiant apginti viešąjį interesą, Civilinio proceso kodekso XVIII skyriuje nustatyta tvarka gali paduoti Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras. Vadovaujantis Civilinio proceso kodekso 366 straipsnio 1 dalies 9 punktu, procesas gali būti atnaujinamas, jeigu pirmosios instancijos teismo sprendime yra padaryta aiški teisės normos taikymo klaida, kuri galėjo turėti įtakos priimant neteisėtą sprendimą, ir sprendimas nebuvo peržiūrėtas apeliacine tvarka. Civilinio proceso kodekso 366 straipsnio 1 dalies 9 punkte papildomai numatyta, kad Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras turi teisę pateikti prašymus atnaujinti procesą šiame punkte numatytais pagrindais dėl pirmosios instancijos ir apeliacinės instancijos teismo sprendimų (nutarčių). Atsižvelgiant į proceso atnaujinimo, kaip išimtinio teismų sprendimų peržiūrėjimo instituto, pobūdį, Civilinio proceso kodekso 366 straipsnio 1 dalies 9 punkte įtvirtinta papildoma teisė Lietuvos Respublikos generaliniam prokurorui pateikti prašymus atnaujinti procesą ne tik dėl pirmosios instancijos teismo sprendimų, neperžiūrėtų apeliacine tvarka (tokia teisė įtvirtinta visiems subjektams), bet ir dėl apeliacinės instancijos teismo sprendimų laikytina pertekline. Be to, šiuo metu Civilinio proceso kodekso 368 straipsnio 2 dalyje nėra numatyta išimčių dėl prašymo atnaujinti procesą padavimo termino, kai Europos Žmogaus Teisių Teismas pripažįsta, kad Lietuvos Respublikos teismų sprendimai, nutartys ar nutarimai civilinėse bylose prieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai ir (ar) jos papildomiems protokolams, kurių dalyvė yra Lietuvos Respublika. Tokiais atvejais taikomas bendras penkerių metų prašymo padavimo naikinamais terminas.

Šiuo metu Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.183 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad priėmęs sprendimą apriboti tėvų valdžią, teismas tuo pačiu sprendimu skiria vaikui globą (rūpybą) ir nustato jo gyvenamąją vietą. Analogiška nuostata yra įtvirtinta Civilinio proceso kodekso 407 straipsnyje. Vadovaujantis Civilinio proceso kodekso 499 straipsnio 2 punkto nuostatomis, pareškime dėl vaiko globėjo ar rūpintojo skyrimo turi būti nurodomi duomenys apie asmenį, kurį rekomenduojama skirti globėju ar rūpintoju. Tuo pačiu teismo sprendimu apribojant tėvų valdžią ir skiriant globėją (rūpintoją), globėjo ar rūpintojo duomenys yra toje pačioje civilinėje byloje. Su civilinės bylos duomenimis turi teisę susipažinti visi dalyvaujantys byloje asmenys, taigi, ir vaiko biologiniai tėvai.

Civilinio proceso kodekse reglamentuojant teismo įsakymo priėmimo tvarką, šiuo metu nėra nustatyta apribojimų dėl teismo įsakymo išdavimo, kai kreditoriaus reikalavimas yra kilęs iš vartojimo kredito sutarties ar kai prašoma priteisti itin didelius delspinigius. Toks teisinis reguliavimas neužtikrina pakankamos skolininko interesų apsaugos. Taip pat Civilinio proceso kodekse yra įtvirtintos priemonės, kurios riboja teismo įsakymo, kaip veiksmingos ir greitos procesinės teisių gynimo priemonės, efektyvumą: numatyta galimybė tikslinti skolininko gyvenamąją vietą, taikyti trūkumų šalinimo institutą.

Civilinio proceso kodekso 441¹³ straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad grupės narys individualų apeliacinį skundą gali paduoti per trisdešimt dienų po to, kai pasibaigė grupės apeliacinio skundo padavimo terminas, įskaitant teismo atidėtą sprendimo įsiteisėjimo terminą (jeigu šis buvo nustatytas). Ši nuostata įtvirtinta klaidingai ir nepagrįstai riboja grupės nario teisę į apeliaciją individualaus apeliacinio skundo atveju. Pažymėtina, kad, remiantis Civilinio proceso kodekso 261¹ straipsniu, jeigu grupės ieškinyje yra reiškiami individualaus pobūdžio turiniai grupės narių reikalavimai, grupės ieškinio būtų nagrinėjantis teismas priima visiems grupės nariams bendrą

sprendimą dėl grupės narius vienijančių faktinių aplinkybių grupės ieškinio byloje – tarpinį sprendimą. Remdamasis įsiteisėjusiu tarpiniu sprendimu grupės ieškinio byloje, teismas išsprendžia kiekvieno grupės nario individualaus pobūdžio turtinius reikalavimus ir priima individualius sprendimus kiekvienam grupės nariui. Taigi, tik įsiteisėjus tarpiniam sprendimui teismas apskritai imasi nagrinėti grupės narių individualaus pobūdžio reikalavimus, todėl yra klaidinga nuo tarpinio sprendimo įsiteisėjimo pradėti skaičiuoti individualaus apeliacinio skundo padavimo terminą.

Civilinio proceso kodekso 441¹³ straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad apeliacinis skundas dėl grupės ieškinio byloje priimto bendro sprendimo arba dėl tarpinio sprendimo teismui paduodamas per teismo atidėtą sprendimo įsiteisėjimo terminą, kuris teismo sprendimu gali būti atnaujintas. Pastebėtina, kad Civilinio proceso kodekso 441¹³ straipsnio 3 dalyje numatytas bendro arba tarpinio sprendimo dėl grupės ieškinio įsiteisėjimo atidėjimas, o vadovaujantis to paties straipsnio 5 dalimi, atidėtas terminas gali būti atnaujintas. Vadovaujantis Civilinio proceso kodekso 78 straipsnio 3 dalimi, paduodant pareiškimą dėl termino atnaujinimo, kartu turi būti paduodamas ir apeliacinis skundas, tuo tarpu termino atidėjimas būtent ir yra skirtas apeliaciniam skundui parengti. Civilinio proceso kodekso 441¹³ straipsnio 5 dalyje taip pat numatytas nutarties, kuria atmestas prašymas atnaujinti praleistą apeliacinio skundo padavimo terminą (jau minimas ne prašymas atidėti sprendimo įsiteisėjimo terminą), apskundimas. Taip pat nėra aiškus Civilinio proceso kodekso 441¹³ straipsnio 5 dalies nuostatų santykis su to paties straipsnio 2 dalimi, kurioje numatyta, kad grupės apeliacinio skundo padavimo terminas gali būti atnaujintas. Atsižvelgiant į nurodytus neaiškumus ir siekiant teisinio reguliavimo nuostatų suderinamumo tarpusavyje, tikslinga tobulinti Civilinio proceso kodekso 441¹³ straipsnio 5 dalį, šioje dalyje reglamentuojant galimybę, esant svarbioms priežastims, teismo sprendimu pratęsti grupės ieškinio byloje priimto bendro sprendimo arba tarpinio sprendimo įsiteisėjimo terminą.

Civilinio proceso kodekso 441¹⁴ straipsnyje numatyta, kad kasaciniam procesui grupės ieškinio byloje *mutatis mutandis* taikomos Civilinio proceso kodekso 441¹³ straipsnio nuostatos ir bendrosios kasacinio proceso taisyklės. Tačiau pažymėtina, kad ne visos Civilinio proceso kodekso 441¹³ straipsnio nuostatos, skirtos apeliacinio proceso reguliavimui, gali būti taikomos kasaciniame procese, pavyzdžiui, negalėtų būti taikomos grupės nariams apeliaciniame procese numatytos papildomos procesinės teisės. Kasaciniame procese negali būti užtikrinama papildoma procesinė grupės narių teisė prašyti atidėti teismo sprendimo įsiteisėjimą naujam grupės atstovui paskirti ir apeliaciniam skundui paduoti, kadangi kasacine tvarka skundžiami jau įsiteisėję apeliacinės instancijos teismo sprendimai.

Šiuo metu galiojančio Civilinio proceso kodekso 723 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad, jeigu išieškotojas atsisako paimti jam perduodamą turtą, kuris neparduotas iš antrųjų varžytynių, arba per antstolio nustatytą terminą nepraneša apie sutikimą paimti perduodamą turtą ar per nustatytą terminą neįmoka pradinės parduodamo turto kainos ir jo daliai tenkančių lėšų skirtumo, turtas gražinamas skolininkui. 723 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad pakartotinai į tą patį turtą pagal tuos pačius vykdomuosius dokumentus išieškojimas gali būti nukreipiamas praėjus ne mažiau kaip vieneriems metams nuo turto gražinimo skolininkui. Šiuo metu Civilinio proceso kodekse nėra nustatytų išimčių dėl Civilinio proceso kodekso 723 straipsnio 3 dalyje numatyto apribojimo netaikymo hipotekos kreditoriams. Pastebėtina, kad iki 2012 m. liepos 1 d. galiojusio Civilinio proceso kodekso 558 straipsnio, reglamentavusio pareiškimo dėl priverstinio skolos išieškojimo pateikimą ir tenkinimą, kai daiktas įkeistas pagal hipotekos taisyklės, 5 dalyje buvo nustatyta, kad tuo atveju, kai įkeistas daiktas neparduotas iš antrųjų varžytynių ir neperduotas hipotekos kreditoriaus nuosavybėn, hipotekos teisėjas hipotekos kreditoriaus prašymu gali perduoti šį daiktą jam (hipotekos kreditoriui) administruoti ir tai neužkerta kelio hipotekos kreditoriui pakartotinai kreiptis dėl įkeisto daikto pardavimo iš varžytynių šiame straipsnyje nustatyta tvarka. Ši taisyklė buvo išimtis Civilinio proceso kodekso 723 straipsnio 3 dalies atžvilgiu, taikoma hipotekos kreditoriams.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2015 m. sausio 15 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. Nr. 3K-7-85/2015, kurioje buvo išsamiai išnagrinėtas Civilinio proceso kodekso 723 straipsnio 3 dalies taikymo, vykdamas išieškojimą pagal hipotekos kreditoriaus reikalavimą, klausimas, vadovaujantis galiojančiu teisiu reguliavimu, konstatavo, kad vadovaujantis hipotekos instituto principais, *inter alia* hipotekos kreditoriaus turimos daiktinės teisės absoliutumu, jo privilegijuota padėtimi prieš kitus

kreditorius, greito ir efektyvaus hipotekos kreditoriaus reikalavimo realizavimo principu, vykdamas priverstinį išieškojimą pagal hipotekos kreditoriaus reikalavimą, hipoteka įkeisto turto nerealizavus antrosiose varžytynėse, netaikoma Civilinio proceso kodekso 723 straipsnio 3 dalies norma, pagal kurią, neįvykus antrosioms varžytynėms ir kreditoriui neperėmus turto, pakartotinai į tą patį turtą pagal tuos pačius vykdomuosius dokumentus išieškojimas gali būti nukreipiamas praėjus ne mažiau kaip vieneriems metams nuo turto grąžinimo skolininkui, ir išieškojimas pagal hipotekos kreditoriaus reikalavimą gali būti atnaujintas šio veiksmo neribojant vienerių metų terminu.

Šiuo metu Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo 41 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad arbitražo teismo sprendimas yra vykdytinas dokumentas, vykdomas nuo jo įsiteisėjimo Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka, tačiau nenumatyta, į kokią teismą suinteresuotas asmuo turėtų kreiptis dėl vykdomojo dokumento (vykdomojo rašto) pagal arbitražo teismo sprendimą išdavimo. Pažymėtina, kad vykdytinas dokumentas, vadovaujantis Civilinio proceso kodekso nuostatomis, negali būti prilyginamas vykdomajam dokumentui, todėl vykdytino dokumento atveju yra būtinas vykdomojo rašto išdavimas. Pagal kitas galiojančias Komercinio arbitražo įstatymo nuostatas taip pat nėra aišku, kuris Lietuvos Respublikos teismas galėtų išduoti vykdomąjį raštą arbitražo teismo sprendimo pagrindu, tokios situacijos taip pat nėra reglamentuotos Civilinio proceso kodekse. Galiojančio Komercinio arbitražo įstatymo 9 straipsnyje yra numatyta, kad Vilniaus apygardos teismas teikia pagalbą arbitražo procese dėl konkrečių Komercinio arbitražo įstatymo 9 straipsnyje nurodytų veiksmų atlikimo, tačiau detaliau nėra reglamentuota, kokia tvarka šie klausimai sprendžiami. Civilinio proceso kodekso 24 straipsnyje yra įtvirtintas bylos priskyrimo teismui prioriteto principas ir nėra numatyta šio principo išimčių. Civilinio proceso kodekse šiuo metu nėra reglamentuota speciali skundo dėl Lietuvos Respublikos teritorijoje veikiančio arbitražo sprendimo priėmimo tvarka, taip pat nėra aiškiai numatyta, kad arbitražo teismo sprendimai ir nutartys įstatymų numatytais atvejais gali būti laikomi vykdomaisiais dokumentais.

Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 19 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad prokuroras, nenustatęs viešojo intereso pažeidimo, priima nutarimą atsisakyti taikyti viešojo intereso gynimo priemones. Skundas dėl prokuroro nutarimų atsisakyti taikyti viešojo intereso gynimo priemones paduodamas aukštesniajam prokurorui per 30 dienų nuo nutarimo nuorašo gavimo dienos. Prokuratūros įstatymo 15 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad aukštesnysis prokuroras, gavęs skundą ar pranešimą dėl proceso įstatymo pažeidimo, gali jį nagrinėti pats arba pagal Prokuratūros ir prokurorų kompetencijos nuostatus perduoti nagrinėti kitam aukštesniajam prokurorui. Prokuroro priimtą proceso sprendimą gali išnagrinėti tik vienas aukštesnysis prokuroras, priimdamas motyvuotą nutarimą. Prokuratūros įstatyme nėra tiesiogiai įtvirtinta galimybė skusti teismui aukštesniojo prokuroro nutarimą atsisakyti taikyti viešojo intereso gynimo priemones, taip pat nėra numatyta tokios apskundimo tvarka, tačiau asmenys, vadovaudamiesi teisės kreiptis į teismą principu, šiuos nutarimus skundžia teismams, tai sąlygoja teisinį neapibrėžtumą.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Dėl viešojo intereso gynimo civiliniame procese.

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 9, 24, 49, 56, 88, 118, 122, 123, 126, 146, 148, 149, 162², 179, 246, 247, 285, 287, 289, 320, 353, 366, 368, 403, 406, 407, 429, 431, 433, 435, 439, 441¹³, 441¹⁴, 496, 502, 587, 593, 723 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 496¹ straipsniu įstatymo projektu (toliau – Civilinio proceso kodekso pakeitimo projektas) siūloma patikslinti viešojo intereso gynimo civiliniame procese tvarką. Civilinio proceso kodekso 49 straipsnyje siūloma numatyti, kad prokuroras turi teisę ne tik pareikšti ieškinį ar pareiškimą viešajam interesui ginti, bet ir įstoti į jau prasidėjusį procesą trečiuoju asmeniu, pareiškiančiu savarankiškus reikalavimus. Taip pat, atsižvelgiant į galiojančias Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio nuostatas, Civilinio proceso kodekso 49 straipsnyje siūloma įtvirtinti, kad prokuroras gina viešąjį interesą Civiliniame kodekse, Civilinio proceso kodekse ir kituose įstatymuose numatytais atvejais, taip pat kitais atvejais, kai yra poreikis ginti viešąjį interesą ir kompetentingos valstybės ir savivaldybių institucijos nesiėmė priemonių viešo intereso gynimui užtikrinti arba jeigu tokių institucijų nėra. Siūlomomis nuostatomis būtų užtikrintas Civilinio proceso kodekso nuostatų suderinamumas su galiojančiomis Prokuratūros įstatymo nuostatomis, taip pat būtų aiškiai įtvirtinta, kad jei viešojo

intereso gynimas, vadovaujantis įstatymais, yra priskirtas konkrečioms valstybės ir savivaldybių institucijoms, visų pirma priemonių viešajam interesui ginti turėtų imtis šios institucijos, o tik kitais atvejais prokuroras. Siekiant įtvirtinti aiškia viešojo intereso gynimo sistemą civiliniame procese ir, atsižvelgiant į galiojančias Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Prokuratūros įstatymo nuostatas, numatyti, kad pagrindinis subjektas, kuriam suteikti įgaliojimai veikti viešojo intereso gynimo srityje civiliniame procese, yra prokuroras, Civilinio proceso kodekso pakeitimo projektu siūloma papildyti Civilinio proceso kodekso 49 straipsnio 3 dalį ir numatyti, kad teismas, nagrinėjantis bylą, matydamas, kad joje gali būti reikalinga ginti viešą interesą, iki baigiamųjų kalbų pradžios turi teisę atidėti bylos nagrinėjimą ir nustatyti prokuratūrai terminą sprendimui dėl įstojimo į procesą priimti.

Atsižvelgiant į siūlomą patikslintą viešojo intereso gynimo sistemą civiliniame procese, pagal kurią pagrindinis subjektas, veikiantis viešojo intereso gynimo srityje, būtų prokuroras, taip pat siekiant skatinti rungtyniškumo principo taikymą civiliniame procese, Civilinio proceso kodekso pakeitimo projektu taip pat siūloma atsisakyti kai kurių teismo funkcijų, ginant viešąjį interesą civiliniame procese: siūloma atsisakyti galimybės teismui savo iniciatyva reikalauti užtikrinti nuostolių atlyginimą taikant laikinąsias apsaugos priemones, savo iniciatyva vieną laikinąją apsaugos priemonę pakeisti kita ar panaikinti laikinąsias apsaugos priemones. Įrodinėjimo procese siūloma ir toliau išlaikyti teismo teisę rinkti įrodymus savo iniciatyva Civilinio proceso kodekso ir kitų įstatymų numatytais atvejais, tačiau atsisakyti teismo teisės savo iniciatyva rinkti įrodymus, kai to reikalauja viešasis interesas. Apeliaciniame ir kasaciniame procesų reguliavime siūloma išbraukti nuostatą dėl teismo teisės peržengti apeliacinio ir kasacinio skundų ribas, kai to reikalauja viešasis interesas, tačiau pabrėžtina, kad siūloma palikti galiojančias Civilinio proceso kodekso nuostatas, pagal kurias apeliacinės instancijos teismas *ex officio* patikrina, ar nėra Civilinio proceso kodekso 329 straipsnyje nustatytų absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų (Civilinio proceso kodekso 320 straipsnis). Pažymėtina, kad siūlomu teisiniu reguliavimu nebūtų ribojama viešojo intereso gynimo sistema civiliniame procese, tačiau, kaip minėta, esant poreikiui ginti viešąjį interesą, į civilinį procesą būtų įtraukiamas prokuroras. Pažymėtina, kad tam tikrose bylose, kuriose aiškiai išreikštas viešasis interesas (pavyzdžiui, šeimos bylose), nesiūloma atsisakyti šio metu įtvirtintų teismo įgaliojimų veikti savo iniciatyva ir taip ginti viešąjį interesą.

Priėmus siūlomus teisinio reguliavimo pakeitimus, būtų suteikti platesni įgaliojimai prokurorui ginti viešąjį interesą civiliniame procese, teismui sumažėtų tiesioginių funkcijų ginant viešąjį interesą, o konkrečioje byloje teismui nustačius poreikį ginti viešąjį interesą, į šį procesą būtų įtraukiamas prokuroras, teismui informuojant prokuratūrą apie būtinybę ginti viešąjį interesą.

Dėl atstovavimo civiliniame procese.

Civilinio proceso kodekso pakeitimo projektu siūlomi Civilinio proceso kodekso 56, 88 straipsnių pakeitimai, susiję su atstovavimu pagal pavedimą civiliniame procese. Šiuo metu Civilinio proceso kodekso 56 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad kartu su šio straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktuose nurodytais asmenimis, taip pat su šio straipsnio 2 dalyje nurodytais asmenimis ir Civilinio proceso kodekso 55 straipsnyje nurodytais asmenimis (kai atstovaujama juridiniam asmeniui) atstovais pagal pavedimą gali būti ir kiti asmenys. Pažymėtina, kad nurodytos galiojančios nuostatos paskirtis yra sudaryti galimybę kartu su teisinės paslaugas teikiančiais subjektais leisti atstovauti ir specialių neteisinių žinių turintiems subjektams (pavyzdžiui, buhalteriams, statybos ekspertams ir kt.). Civilinio proceso kodekso pakeitimo projektu siūloma papildyti Civilinio proceso kodekso 56 straipsnio 3 dalį ir numatyti, kad į teismo posėdį neatvykus šio straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktuose nurodytiems asmenims, taip pat šio straipsnio 2 dalyje nurodytiems asmenims ir Civilinio proceso kodekso 55 straipsnyje nurodytiems asmenims (kai atstovaujama juridiniam asmeniui), kiti asmenys byloje atstovauti pagal pavedimą savarankiškai negali. Taip pat siūloma papildyti Civilinio proceso kodekso 88 straipsnį 3 dalimi, nustatant, kad būtinomis ir pagrįstomis išlaidomis, nurodytomis šio straipsnio 1 dalies 9 punkte, nelaikomos ir šiame skyriuje nustatyta tvarka neatlyginamos išlaidos už teikiamas teisinės paslaugas, išskyrus advokatų ir advokatų padėjėjų teikiamas teisinės paslaugas.

Priėmus siūlomus teisinio reguliavimo pakeitimus, būtų sudarytos geresnės prielaidos spręsti nekokybiško atstovavimo teismuose problemą ir užkirsti kelią piktnaudžiavimui, kai pagal Civilinio proceso kodekso 56 straipsnį asmenų atstovais pagal pavedimą teisme esant advokatams, kurie, vadovaujantis Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo nuostatomis, yra pagrindiniai subjektai,

kuriems suteikta teisė teikti teisinės paslaugas ir kurių teikiamoms paslaugoms, siekiant užtikrinti paslaugų kokybę ir profesionalumą, keliami specialūs reikalavimai, kartu teisme atstovauja ir kiti asmenys, teikiantys ne specialių neteisinių žinių reikalaujančias paslaugas, bet teisinės paslaugas.

Dėl procesinių dokumentų įteikimo.

Siekiant sudaryti geresnes galimybes efektyviai įteikti procesinius dokumentus, Civilinio proceso kodekso 123 straipsnyje siūloma papildomai numatyti procesinių dokumentų įteikimą, paliekant pranešimą apie įteiktinus procesinius dokumentus asmens deklaruotoje gyvenamojoje vietoje. Siūloma nustatyti, kad, jeigu procesinis dokumentas negali būti fiziniam asmeniui įteiktas jo gyvenamosios vietos ar kitu nurodytu procesinių dokumentų įteikimo adresu, jį pristatantis asmuo vykdo procesinio dokumento įteikimą fizinio asmens deklaruotoje gyvenamojoje vietoje. Tais atvejais, kai fizinio asmens gyvenamosios vietos ar kitas nurodytas procesinių dokumentų įteikimo adresas sutampa su fizinio asmens deklaruotos gyvenamosios vietos adresu, procesinių dokumentų įteikimas būtų vykdomas vieną kartą. Taip pat siūloma nustatyti, kad, jeigu procesinis dokumentas negali būti fiziniam asmeniui įteiktas Civilinio proceso kodekso 123 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka, jį pristatantis asmuo pranešimą apie įteiktinus procesinius dokumentus palieka adresato deklaruotoje gyvenamojoje vietoje ir pažymi apie tai teismui gražintinoje pažymoje. Procesinis dokumentas šiuo atveju būtų laikomas įteiktu praėjus trisdešimčiai dienų nuo pranešimo apie įteiktinus procesinius dokumentus palikimo adresato deklaruotoje gyvenamojoje vietoje.

Pastebėtina, kad šiuo metu Civilinio proceso kodekso 123 straipsnio 4 dalyje yra nustatyta, kad, kai nustatyta tvarka nepavyksta įteikti dokumentų juridiniam asmeniui, procesinis dokumentas siunčiamas juridinio asmens buveinės adresu ir laikomas įteiktu praėjus dešimčiai dienų nuo išsiuntimo. Taigi Civilinio proceso kodekse siūloma įtvirtinti panašias nuostatas dėl procesinių dokumentų įteikimo ir fiziniams asmenims. Fizinių asmenų atveju siūloma nustatyti trisdešimt dienų terminą, po kurio procesiniai dokumentai būtų laikomi įteiktais, atsižvelgiant į tai, kad fizinis asmuo dėl objektyvių aplinkybių (atostogos, komandiruotė ir kt.) gali per trumpesnę terminą nespėti pasitikrinti gautų pranešimų savo deklaruotoje gyvenamojoje vietoje. Procesinių dokumentų įteikimą siūloma susieti su fizinio asmens deklaruota gyvenamąja vieta, kadangi Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymo 4 straipsnyje yra numatytas platus fizinių asmenų, kurie privalo deklaruoti gyvenamąją vietą, ratas, o vadovaujantis to paties įstatymo 2 straipsniu, deklaravimo tikslai yra rinkti ir kaupti duomenis apie asmenų gyvenamąją vietą, be kita ko, siekiant vykdyti valstybinius uždavinius, gerinti administravimą. Pabrėžtina, kad tuo pačiu Civilinio proceso kodekse fiziniams asmenims paliekama galimybė teismui nurodyti kitą gyvenamosios vietos ar kitokį procesinių dokumentų įteikimo adresą, o deklaruotos gyvenamosios vietos adresas būtų naudojamas kaip papildoma priemonė procesiniams dokumentams įteikti.

Civilinio proceso kodekso 118 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad tais atvejais, kai šalis ar trečiasis asmuo veda bylą per atstovą, su byla susiję procesiniai dokumentai įteikiami tik atstovui, o kai šalis ar trečiasis asmuo teismui raštu nurodo, kad procesinius dokumentus pageidauja gauti patys – tik šaliai ar trečiajam asmeniui. Šioje dalyje siūloma nustatyti išimtį ir suteikti teismui teisę netenkinti šalies ar trečiojo asmens prašymo gauti procesinius dokumentus patiems, kai teismas konstatuoja, kad atstovui procesiniai dokumentai bus įteikiami operatyviau. Šiuo pakeitimu siekiama sudaryti sąlygas operatyviau įteikti procesinius dokumentus tik atstovui (pavyzdžiui, kai yra daug dalyvaujančių byloje asmenų), ypač atsižvelgiant į tai, kad atstovą ir atstovaujimą sieja pasitikėjimo santykiai, todėl, jei šalis ar trečiasis asmuo pageidautų asmeniškai gauti procesinius dokumentus, šiuos procesinius dokumentus galėtų perduoti atstovas.

Atsižvelgiant į siūlomus Civilinio proceso kodekso 123 straipsnio pakeitimus, taip pat siūloma patikslinti Civilinio proceso kodekso 122, 126 straipsnių nuostatas.

Siūlomi teisinio reguliavimo pakeitimai sudarytų sąlygas efektyviau įteikti procesinius dokumentus, tai skatintų bylų nagrinėjimo operatyvumo principo įgyvendinimą.

Dėl sprendimo už akių priėmimo.

Civilinio proceso kodekso pakeitimo projektu siūloma patikslinti Civilinio proceso kodekso 285, 287, 289 straipsnių nuostatas dėl sprendimo už akių priėmimo. Siūloma išbraukti nuostatą, kad sprendimas už akių priimamas tik tais atvejais, kai byloje yra pateikti tik vienos iš šalių įrodymai, kadangi tokia nuostata pernelyg ribojanti sprendimo už akių priėmimo galimybes. Taip pat siūloma

įtvirtinti, kad priimdamas sprendimą už akių, teismas atlieka formalų atvykusios (ar procesinį dokumentą pateikusios) šalies pateiktų ir nurodytų įrodymų vertinimą, t. y. įsitikina, kad pasitvirtinus šių įrodymų turiniui būtų pagrindas priimti tokį sprendimą. Pastebėtina, kad formalus įrodymų vertinimas galimas tik tais atvejais, kai vertinami vienos šalies pateikti įrodymai. Vis dėlto siekiant sudaryti sąlygas teismui priimti teisingą sprendimą ir nepriimti sprendimo už akių, taip pat siekiant sudaryti sąlygas apsaugoti neatvykusios (ar procesinio dokumento nepateikusios) šalies interesus, Civilinio proceso kodekso 285 straipsnio 2 dalyje siūloma įtvirtinti nuostatą, kad teismas atsisako pripažinti aktyviosios šalies nurodytas aplinkybes įvykusiomis, jeigu jos pateikti ir nurodyti įrodymai kelia teismui pagrįstų abejonių. Taigi, jei teismui kiltų pagrįstų abejonių, ar remiantis aktyviosios šalies pateiktais įrodymais priimtas teismo sprendimas būtų teisingas, taip pat, jei teismas pagal byloje esančią medžiagą matytų, kad aktyviosios šalies pateikti įrodymai kelia pagrįstų abejonių, teismas galėtų nepriimti sprendimo už akių. Be to, ir toliau liktų galioti Civilinio proceso kodekso 285 straipsnio 3 dalyje nustatyti pagrindai, kada teismas negali tenkinti šalies prašymo priimti sprendimą už akių. Pastebėtina, kad toks siūlomas teisinis reguliavimas atitiktų Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktiką. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarime pažymėjo, kad „iš Konstitucijos apskritai nekyla draudimas nustatyti tokį civilinio proceso teisinį reguliavimą, kad tais atvejais, kai proceso šalis savo valia nusišalina nuo dalyvavimo civilinės bylos nagrinėjime, atsisako bendradarbiauti nagrinėjant bylą, teismas turėtų įgaliojimus atitinkamą civilinę bylą nagrinėti bei sprendimą priimti ir nedalyvaujant savo valia nusišalinusiai, su teismu nebendradarbiaujančiai proceso šaliai. Priešingai, civilinis procesas turi būti įstatymu reglamentuojamas taip, kad nebūtų sudaryta prielaidų vilkinti bylų nagrinėjimą, sprendimų priėmimą ir vykdymą, būtų užkirstas kelias civilinio proceso dalyviams (proceso šalims taip pat) piktnaudžiauti procesinėmis ar kitomis teisėmis, nebūtų pažeistos *inter alia* proceso šalies, sąžiningai dalyvaujančios nagrinėjant civilinę bylą, teisės. (...) Pagal Konstituciją civilinio proceso santykius įstatymu būtina reguliuoti taip, kad būtų sudarytos teisinės prielaidos teismui ištirti visas bylai reikšmingas aplinkybes ir priimti teisingą sprendimą byloje. Ir priešingai – negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris neleistų teismui, atsižvelgus į visas turinčias reikšmės bylos aplinkybes ir vadovaujantis teise, nenusižengiant iš Konstitucijos kylantiems teisingumo, protingumo imperatyvams, priimti teisingą sprendimą byloje ir šitaip įvykdyti teisingumą. (...) Teismo konstitucinė priedermė teisingai išspręsti bylą suponuoja tai, kad jeigu teismas mano, jog vienai iš proceso šalių nusišalinus nuo dalyvavimo nagrinėjant bylą jis negalės teisingai išnagrinėti bylos ir priimti teisingo sprendimo, jis privalo imtis visų galimų priemonių, kad būtų užtikrintas tokios šalies dalyvavimas nagrinėjant bylą.“

Siekiant teisinio reguliavimo aiškumo ir atsižvelgiant į tai, kad pareiškimas dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo, vadovaujantis galiojančio Civilinio proceso kodekso 287 straipsnio 1 dalimi, gali būti paduotas per dvidešimt dienų nuo šio sprendimo priėmimo dienos, Civilinio proceso kodekso pakeitimo projektu keičiamo Civilinio proceso kodekso 285 straipsnio 5 dalyje siūloma nustatyti, kad šalis, kurios prašymu teismas priėmė sprendimą už akių, turi teisę per dvidešimt dienų nuo jo priėmimo paduoti apeliacinį skundą. Taip pat, atsižvelgiant į teismų atstovų siūlymus, siūloma nustatyti, kad sprendimo už akių priėmimas ir paskelbimas gali būti atidėtas ne ilgesniam nei septynių dienų terminui. Siekiant užkirsti kelią nesąžiningos šalies piktnaudžiavimui, Civilinio proceso kodekso 287 straipsnio 3 dalį siūloma papildyti nuostata, kad teismas turi teisę atsisakyti priimti pavėluotai pateiktus įrodymus, jeigu šie įrodymai galėjo būti pateikti anksčiau, o jų vėlesnis pateikimas užvilkins bylos nagrinėjimą. Pažymėtina, kad analogiškos nuostatos dėl galimybės atsisakyti priimti pavėluotai pateiktus įrodymus yra įtvirtintos galiojančio Civilinio proceso kodekso 142 straipsnio 3 dalyje, 181 straipsnio 2 dalyje, 227 straipsnio 2 dalyje. Siekiant užkirsti kelią bylų vilkinimui ir sudaryti sąlygas greičiau priimti galutinį teismo sprendimą, Civilinio proceso kodekso 289 straipsnyje siūloma nustatyti, kad, jeigu teismas atnaujina bylos nagrinėjimą iš esmės Civilinio proceso kodekso 288 straipsnio 4 dalyje numatytais pagrindais, tačiau šalis, dėl kurios yra priimtas sprendimas už akių, neatvyksta į teismo posėdį be svarbių priežasčių, jeigu jai yra tinkamai pranešta apie posėdžio laiką ir vietą, teismas aktyviosios šalies prašymu išnagrinėja ieškinį pagal byloje esančią medžiagą ir priima sprendimą. Jei aktyvioji šalis nepateiktų prašymo išnagrinėti ieškinį pagal byloje esančią medžiagą, siūloma, kad tokiu atveju teismas turėtų teisę arba atidėti bylos nagrinėjimą, arba bylą išnagrinėti iš esmės pagal bendrąsias ginčo teisenos taisykles, arba, jei prašymo išnagrinėti

ieškinį pagal byloje esančią medžiagą nepateikia atsakovas, teismas turėtų teisę palikti ieškinį nenagrinėta. Pastebėtina, kad analogiški sprendimai yra įtvirtinti galiojančio Civilinio proceso kodekso 246 straipsnyje.

Siūlomi teisinio reguliavimo pakeitimai sudarytų geresnes sąlygas priimti sprendimą už akių, tokiu būdu užkirsti kelią piktnaudžiavimui, bylų vilkinimui ir skatinti bylų nagrinėjimo operatyvumo principo įgyvendinimą.

Su sprendimo už akių priėmimu yra susijęs ir asmens neatvykimo į teismo posėdį priežasčių svarbumo vertinimas. Kaip minėta, šiuo metu Civilinio proceso kodekso 162² straipsnyje, reglamentuojančiame bylos nagrinėjimo atidėjimą, numatyta, kad svarbiomis neatvykimo į bylos nagrinėjimą priežastimis nelaikomi atostogos, komandiruotė, kitoks užimtumas ir kiti panašūs atvejai, be to, svarbiomis priežastimis paprastai nelaikomas neatvykimas dėl ligos ir atstovo užimtumas kitose bylose. Pažymėtina, kad praktikoje pasitaiko situacijų, kai bylos nagrinėjimo data nustatoma šalims ar jų atstovams jau iš anksto suplanavus atostogas, komandiruotes ir pan., kurių nėra įmanoma atšaukti, todėl ne visais atvejais yra pagrįsta įstatyme įtvirtinta nuostata, kad svarbiomis neatvykimo į bylos nagrinėjimą priežastimis nelaikomi atostogos, komandiruotė, kitoks užimtumas ir kiti panašūs atvejai. Atsižvelgiant į Lietuvos advokatūros siūlymus ir siekiant sudaryti galimybes pačiam teismui, įvertinus konkrečias aplinkybes, objektyviai nuspręsti dėl neatvykimo priežasčių svarbumo, vietoj aptarto reguliavimo Civilinio proceso kodekso 162² straipsnyje siūloma įtvirtinti nuostatą, kad neatvykimo priežasčių svarbą įvertina teismas, atsižvelgdamas į bylos nagrinėjimo stadiją, dalyvaujančio byloje asmens ir jo atstovo ankstesnį procesinį elgesį ir kitas svarbias aplinkybes. Analogiški teisinio reguliavimo pakeitimai yra siūlomi Civilinio proceso kodekso 246, 247 straipsniuose.

Dėl proceso atnaujinimo.

Kaip minėta, vadovaujantis Civilinio proceso kodekso 366 straipsnio 1 dalies 9 punktu, procesas gali būti atnaujinamas, jeigu pirmosios instancijos teismo sprendime yra padaryta aiški teisės normos taikymo klaida, kuri galėjo turėti įtakos priimant neteisėtą sprendimą, ir sprendimas nebuvo peržiūrėtas apeliacine tvarka, o Civilinio proceso kodekso 366 straipsnio 1 dalies 9 punkte papildomai numatyta, kad Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras turi teisę pateikti prašymus atnaujinti procesą šiame punkte numatytais pagrindais dėl pirmosios instancijos ir apeliacinės instancijos teismo sprendimų (nutarčių). Atsižvelgiant į tai, kad proceso atnaujinimas yra išimtinė proceso stadija ir išimtinė įsiteisėjusių teismų sprendimų peržiūrėjimo forma, siūloma atsisakyti Civilinio proceso kodekso 366 straipsnio 1 dalies 9 punkte įtvirtintos papildomos teisės Lietuvos Respublikos generaliniam prokurorui pateikti prašymus atnaujinti procesą ne tik dėl pirmosios instancijos teismo sprendimų, neperžiūrėtų apeliacine tvarka (tokia teisė įtvirtinta visiems subjektams), bet ir dėl apeliacinės instancijos teismo sprendimų. Pastebėtina, kad vadovaujantis galiojančio Civilinio proceso kodekso 365 straipsnio 2 dalimi, Lietuvos Respublikos generaliniam prokurorui būtų išlaikyta teisė paduoti prašymus dėl proceso atnaujinimo, siekiant apginti viešąjį interesą, tokiais pačiais pagrindais, kaip ir kitiems subjektams.

Civilinio proceso kodekso 368 straipsnio 2 dalyje siūloma suvienodinti prašymo atnaujinti procesą padavimo terminus ir nustatyti, kad visiems subjektams ir visais atvejais taikomas vienodas penkerių metų naikinamasis prašymų padavimo terminas. Pažymėtina, kad vis dėlto lieka galioti Civilinio proceso kodekso 368 straipsnio 1 dalis, įpareigojanti asmenis prašymą atnaujinti procesą pateikti per tris mėnesius nuo tos dienos, kurią jį pateikiantis asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti aplinkybes, sudarančias proceso atnaujinimo pagrindą. Civilinio proceso kodekso 368 straipsnio 2 dalyje taip pat siūloma nustatyti išimtį atvejams, kai Europos Žmogaus Teisių Teismas pripažįsta, kad Lietuvos Respublikos teismų sprendimai, nutartys ar nutarimai civilinėse bylose prieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai ir (ar) jos papildomiems protokolams, kurių dalyvė yra Lietuva (Civilinio proceso kodekso 366 straipsnio 1 dalies 1 punktas). Tokiais atvejais siūloma netaikyti prašymo atnaujinti procesą padavimo naikinamojo termino. Procesas Europos Žmogaus Teisių Teisme dažniausiai užtrunka ilgiau nei 5 metus, pavyzdžiui, naujausiose bylose prieš Lietuvą, kuriose buvo nustatyti Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio, numatančio teisę į nuosavybės apsaugą, pažeidimai, procesas nuo galutinio nacionalinio teismo sprendimo iki Europos Žmogaus Teisių Teismo

sprendimo įsigaliojimo užtruko virš 8 metų: byloje *Digrytė-Klibavičienė prieš Lietuvą* (Nr. 34911/06) peticija buvo pateikta 2006 m. rugpjūčio 12 d., o Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas įsigaliojo 2015 m. sausio 21 d., byloje *Paplauskienė prieš Lietuvą* (Nr. 31102/06) peticija pateikta 2006 m. liepos 5 d., o Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas įsigaliojo 2015 m. sausio 10 d. Be to, pažymėtina, kad bylos Europos Žmogaus Teisių Teismo yra nagrinėjamos prioriteto, o ne chronologine tvarka, yra išskiriamos 7 grupės ir visų pirma Vyriausybei perduodamos svarbiausios bylos, pavyzdžiui, skubios peticijos, kai pareiškėjo gyvybei ar sveikatai gresia pavojus, taip pat prie svarbių bylų priskiriamos bylos, kuriose nagrinėjami visuotinės svarbos klausimai, bei bylos, susijusios su kankinimo ar vergijos uždraudimu. Todėl nuo peticijos pateikimo Europos Žmogaus Teisių Teismui taip pat gali praeiti nemažai laiko, kol byla perduodama Vyriausybei ir imamas jos nagrinėjimo iš esmės. Pavyzdžiui viena paskutinių Vyriausybei perduotų bylų *Wahl prieš Lietuvą* (Nr. 43062/08), kurioje nagrinėjamas asmenvardžių rašymo nelietuviškais rašmenimis oficialiuose dokumentuose klausimas, Vyriausybei perduota praėjus daugiau nei 6 metams – peticiją pareiškėja pateikė 2008 m. liepos 24 d., o Vyriausybei ši byla buvo komunikuota tik 2014 m. gruodžio 16 d. Papildomai pažymėtina, kad Europos Tarybos Ministrų Komitetas yra priėmęs rekomendaciją valstybėms narėms Dėl pakartotinio ar atnaujinto tam tikrų bylų nagrinėjimo nacionalinių lygmeniu po Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų priėmimo Nr. R(2000)2, kuria skatina užtikrinti, kad tais atvejais, kai Europos Žmogaus Teisių Teismas nustato Konvencijos pažeidimą, būtų atitinkamos galimybės pakartotinai nagrinėti bylą, įskaitant ir bylos atnaujinimą.

Atsižvelgiant į naujausią oficialiai paskelbtą Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos tekstą (Žin., 2011, Nr. 156-7390), Civilinio proceso kodekso 366 straipsnio 1 dalies 1 punkte siūloma patikslinti Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos pavadinimus.

Dėl bylų dėl tėvų valdžios apribojimo ir dėl globėjo (rūpintojo) paskyrimo vaikui atskirimo.

Įstatymų projektais siūloma įtvirtinti Civilinio proceso kodekso ir Civilinio kodekso pakeitimus, nustatant bylų dėl tėvų valdžios apribojimo ir globėjo (rūpintojo) paskyrimo vaikui atskirumą. Šiuo metu Civilinio kodekso 3.183 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad priėmęs sprendimą apriboti tėvų valdžią, teismas tuo pačiu sprendimu skiria vaikui globą (rūpybą) ir nustato jo gyvenamąją vietą. Analogiška nuostata yra įtvirtinta Civilinio proceso kodekso 407 straipsnyje. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.183 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu siūloma Civilinio kodekso 3.183 straipsnio 4 dalyje nustatyti, kad priėmęs sprendimą apriboti tėvų valdžią, teismas tuo pačiu sprendimu nustato tik vaiko gyvenamąją vietą iki teismo sprendimo dėl vaiko globos (rūpybos) nustatymo įsiteisėjimo. Analogišką nuostatą siūloma įtvirtinti Civilinio proceso kodekso 407 straipsnyje. Civilinio proceso kodekso 403, 406 straipsniuose siūlomi galiojančių nuostatų patikslinimai, atsižvelgiant į siekiamą numatyti bylų dėl tėvų valdžios apribojimo ir globėjo (rūpintojo) paskyrimo vaikui atskirumą. Atsižvelgiant į Įstatymo projektais siūlomais pakeitimais siekiamą vieną iš tikslų – užtikrinti būsimų vaikų tėvių duomenų konfidencialumą, Civilinio proceso kodekso 9 straipsnio 3 dalį siūloma papildyti nuostata, kad bylose dėl vaiko globos ar rūpybos nustatymo, globėjo ar rūpintojo paskyrimo vaikui teismo sprendimo rezoliucinė dalis nėra paskelbiama viešai, taigi siūloma įtvirtinti analogišką reguliavimą kaip ir bylose dėl įvaikinimo. Civilinio proceso kodekso 502 straipsnio 1 dalyje siūloma numatyti, kad byla dėl vaiko nuolatinės globos ar rūpybos nustatymo ir (ar) globėjo ar rūpintojo paskyrimo nagrinėjama žodinio proceso tvarka uždareme teismo posėdyje. Civilinio proceso kodekso 496 straipsnyje siūloma nustatyti išimtį, kad teismo sprendimai ir nutartys dėl globos ar rūpybos nustatymo ir panaikinimo, globėjo ar rūpintojo paskyrimo vaikui nėra vykdomi skubiai. Pažymėtina, kad iki teismo sprendimo dėl globos ar rūpybos nustatymo ir panaikinimo, globėjo ar rūpintojo paskyrimo vaikui paprastai jau būna nustatyta laikinoji globa, vaikas būna paimtas iš tėvų, todėl nėra poreikio šiuos sprendimus vykdyti skubiai. Vis dėlto, siekiant apsaugoti vaiko interesus, Civilinio proceso kodekso 496 straipsnyje siūloma nustatyti, kad teismo sprendimai dėl tėvų valdžios apribojimo vykdomi skubiai, kadangi tėvų valdžios apribojimo atveju gali atsirasti būtinybė skubiai paimiti vaiką iš tėvų ir skubiai perkelti vaiką į naują gyvenamąją vietą. Taip pat, atsižvelgiant į galiojančias Civilinio proceso kodekso 501, 505, 506 straipsnių nuostatas, reglamentuojančias pasirengimą bylų dėl globos ar rūpybos nustatymo nagrinėjimui, Civilinio proceso kodeksą siūloma papildyti nauju 496¹ straipsniu, kuriame būtų

reglamentuota teismo pareiga inicijuoti bylos dėl vaiko nuolatinės globos ar rūpybos nustatymo, globėjo ar rūpintojo paskyrimo vaikui nagrinėjimą, kai teismas priima sprendimą apriboti tėvų valdžią (analogiška pareiga teismui yra reglamentuota jau šiuo metu, kai teismas priima sprendimą pripažinti pilnamečių asmenį neveiksniumu ar ribotai veiksniumu), ir pasirengimas nagrinėti bylą, pradėtą teismo iniciatyva.

Siūlomi teisinio reguliavimo pakeitimai sudarytų sąlygas apsaugoti būsimų įtėvių duomenis ir užtikrinti būsimą įvaikinimo konfidencialumą, o tuo pačiu užtikrinti vaiko interesų apsaugą.

Dėl teismo įsakymo išdavimo ir dėl dokumentinio proceso.

Siekiant apsaugoti asmenų – skolininkų interesus ir užkirsti kelią galimam kreditorių piktnaudžiavimui tais atvejais, kai į teismą kreipiamasi dėl teismo įsakymo išdavimo, kai kreditoriaus reikalavimas yra kilęs iš vartojimo kredito sutarties ar kai prašoma priteisti itin didelius delspinigius, Civilinio proceso kodekso 431 straipsnio 2 dalyje siūloma nustatyti, kad Civilinio proceso kodekso XXIII skyriuje, reglamentuojančiame bylų dėl teismo įsakymo išdavimo nagrinėjimo ypatumus, nustatyta tvarka pareiškimas nenagrinėjamas, jeigu kreditoriaus reikalavimas yra kilęs iš vartojimo kredito sutarties ir bendros vartojimo kredito kainos metinė norma neatitinka Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatyme nustatytų bendrai vartojimo kredito kainai taikomų reikalavimų, taip pat jeigu prašomi priteisti delspinigiai (pavėluoto mokėjimo palūkanos) viršija Lietuvos Respublikos mokėjimų, atliekamų pagal komercines sutartis, vėlavimo prevencijos įstatyme nurodytą pavėluoto mokėjimo palūkanų normą arba prašoma priteisti aiškiai nepagrįstas baudas, nepriklausomai nuo to, iš kokių santykių yra kilęs kreditoriaus reikalavimas. Atkreiptinas dėmesys, kad vadovaujantis šiuo metu galiojančio Vartojimo kredito įstatymo 21 straipsnio 2 dalimi, preziumuojama, kad bendra vartojimo kredito kaina neatitinka šio straipsnio 1 dalyje nustatytų reikalavimų, jeigu vartojimo kredito sutartyje nustatyta bendros vartojimo kredito kainos metinė norma sutarties sudarymo momentu yra didesnė kaip 200 procentų, o Mokėjimų, atliekamų pagal komercines sutartis, vėlavimo prevencijos įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad pavėluoto mokėjimo palūkanų norma yra 8 procentiniais punktais padidinta vėliausiai pagrindinei Europos centrinio banko refinansavimo operacijai taikoma fiksuotoji palūkanų norma, jeigu vėliausia pagrindinė Europos centrinio banko refinansavimo operacija buvo vykdoma fiksuotųjų palūkanų konkurso būdu, arba ribinė palūkanų norma, jeigu vėliausia pagrindinė Europos centrinio banko refinansavimo operacija buvo vykdoma kintamųjų palūkanų konkurso būdu. Pastebėtina, kad nurodytais atvejais kreditoriai dėl skolos priteisimo galės kreiptis į teismą bendra tvarka, pateikdami ieškinį ir pateikdami jų reikalavimus pagrindžiančius įrodymus. Taip pat yra siūlomas Civilinio proceso kodekso 433 straipsnio pakeitimas, pagal kurį pareiškime dėl teismo įsakymo išdavimo reikėtų papildomai nurodyti, ar reikalavimas yra kilęs iš vartojimo kredito sutarties, ir jei taip – nurodyti bendros vartojimo kredito kainos metinę normą.

Atsižvelgiant į tai, kad Civilinio proceso kodekso XXIII skyriuje nustatytais bylų dėl teismo įsakymo išdavimo nagrinėjimo ypatumais siekiama sudaryti sąlygas greitai ir efektyviai patenkinti kreditorių reikalavimus, kai skolininkai nereiškia dėl jų prieštaravimo, Civilinio proceso kodekso pakeitimo projektu siūlomi konkretūs pakeitimai, kuriais būtų sudarytos geresnės prielaidos teismo įsakymo išdavimo efektyvumui. Civilinio proceso kodekso 431 straipsnio 3 dalyje šiuo metu nustatyta, kad tuo atveju, kai pagal kreditoriaus reikalavimą iškėlus teisme bylą ir priėmus teismo įsakymą paaiškėja, kad skolininko gyvenamoji ir darbo vietos yra nežinomos, teismas panaikina teismo įsakymą ir kreditoriaus pareiškimą palieka nenagrinėtą. Šioje dalyje siūloma atsisakyti nuostatos, kad joje numatytu atveju teismas gali panaikinti teismo įsakymą ir kreditoriaus pareiškimą palikti nenagrinėtą tik prieš tai nustatęs kreditoriui terminą patikslinti skolininko gyvenamąją vietą arba atlikti veiksmus, kad teismas galėtų įteikti procesinius dokumentus kitu būdu. Civilinio proceso kodekso 435 straipsnyje siūloma atsisakyti 4 dalies nuostatos dėl trūkumų šalinimo instituto taikymo, kai paduodamas pareiškimas dėl teismo įsakymo išdavimo. Tokiu atveju, jei pareiškimas dėl teismo įsakymo išdavimo būtų su formos ar turinio trūkumais, teismas atsisakytų priimti pareiškimą, tačiau tai neužkirstų kelio, pašalinus formos ar turinio trūkumus, pakartotinai kreiptis į teismą dėl teismo įsakymo išdavimo.

Įstatymo projektu taip pat siūloma pakeisti Civilinio proceso kodekso 439 straipsnio 5 dalies nuostatas, aiškiai numatant, kad tais atvejais, kai skolininkas pareiškia prieštaravimus dėl kreditoriaus

pareiškimo ir kreditorius pareiškia ieškinį, ieškinio priėmimo klausimą sprendžia ir išduotą teismo įsakymą panaikina teismo įsakymą išdavęs teismas. Kreditorius tokiais atvejais ieškinį visada turėtų pateikti teismo įsakymą išdavusiam teismui. Teismo įsakymą išdavęs teismas, jeigu ieškinio suma keistų teisingumą, perduotų bylą pagal teisingumą, o ieškinio priėmimo ir teismo įsakymo panaikinimo klausimą tokiu atveju išspręstų teismas, kuriam perduota byla pagal teisingumo taisykles.

Siekiant dokumentinio proceso efektyvumo didinimo ir teisinio aiškumo, taip pat siūloma keisti Civilinio proceso kodekso 429 straipsnio 2 dalį, numatant, kad tais atvejais, kai nepavyksta įteikti procesinių dokumentų atsakovui ir ieškovas neįvykdo nustatytų reikalavimų (nesumoka reikiamo žyminio mokesčio), kad ieškinyje galėtų būti nagrinėjamas pagal bendrąsias ginčo teisenos taisykles, teismo nutartis, kuria panaikinamas preliminarus sprendimas ir ieškinyje paliekamas nenagrinėtas, neskundžiama atskiruoju skundu. Pastebėtina, kad tokia nutartis neužkirstų kelio ieškovui, įvykdžius visas teisės aktuose nustatytas sąlygas, pareikšti ieškinį bendra tvarka, siekiant bylos nagrinėjimo pagal bendrąsias ginčo teisenos taisykles.

Siūlomi teisinio reguliavimo pakeitimai sudarytų sąlygas geriau apsaugoti skolininkų interesus, efektyviau ir operatyviau nagrinėti bylas dėl teismo įsakymo išdavimo, taip pat greičiau išspręsti dokumentinio proceso pabaigos klausimą, kai ieškinyje paliekamas nenagrinėtas.

Dėl grupės ieškinio.

Vadovaujantis Civilinio proceso kodekso 261¹ straipsniu, jeigu grupės ieškinyje yra reiškiami individualaus pobūdžio turtiniai grupės narių reikalavimai, grupės ieškinio bylą nagrinėjantis teismas priima visiems grupės nariams bendrą sprendimą dėl grupės narius vienijančių faktinių aplinkybių grupės ieškinio byloje – tarpinį sprendimą. Remdamasis įsiteisėjusiu tarpiniu sprendimu grupės ieškinio byloje, teismas išsprędžia kiekvieno grupės nario individualaus pobūdžio turtinius reikalavimus ir priima individualius sprendimus kiekvienam grupės nariui. Taigi tik įsiteisėjus tarpiniam sprendimui teismas apskritai imasi nagrinėti grupės narių individualaus pobūdžio reikalavimus. Atsižvelgiant į tai, Civilinio proceso kodekso pakeitimo projektu siūloma išbraukti Civilinio proceso kodekso 441¹³ straipsnio 7 dalies nuostatą, kad grupės narys individualų apeliacinį skundą gali paduoti per trisdešimt dienų po to, kai pasibaigė grupės apeliacinio skundo padavimo terminas, įskaitant teismo atidėtą sprendimo įsiteisėjimo terminą (jeigu šis buvo nustatytas). Išbraukus šią nuostatą, grupės narys individualų apeliacinį skundą galės paduoti per Civilinio proceso kodekso 307 straipsnio 1 dalyje nustatytą terminą – per trisdešimt dienų nuo pirmosios instancijos teismo sprendimo priėmimo dienos.

Kaip minėta, Civilinio proceso kodekso 441¹³ straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad apeliacinis skundas dėl grupės ieškinio byloje priimto bendro sprendimo arba dėl tarpinio sprendimo teismui paduodamas per teismo atidėtą sprendimo įsiteisėjimo terminą, kuris teismo sprendimu gali būti atnaujintas. Pastebėtina, kad Civilinio proceso kodekso 441¹³ straipsnio 3 dalyje numatytas bendro arba tarpinio sprendimo dėl grupės ieškinio įsiteisėjimo atidėjimas, o vadovaujantis to paties straipsnio 5 dalimi, atidėtas terminas gali būti atnaujintas. Civilinio proceso kodekso 441¹³ straipsnio 5 dalyje taip pat numatytas nutarties, kuria atmetas prašymas atnaujinti praleistą apeliacinio skundo padavimo terminą (jau minimas ne prašymas atidėti sprendimo įsiteisėjimo terminą), apskundimas. Siekiant teisinio reguliavimo nuostatų suderinamumo tarpusavyje, Civilinio proceso kodekso 441¹³ straipsnio 5 dalyje siūloma reglamentuoti galimybę, esant svarbioms priežastims, teismo sprendimu pratęsti grupės ieškinio byloje priimto bendro sprendimo arba tarpinio sprendimo įsiteisėjimo terminą.

Civilinio proceso kodekso 441¹⁴ straipsnyje numatyta, kad kasaciniam procesui grupės ieškinio byloje *mutatis mutandis* taikomos Civilinio proceso kodekso 441¹³ straipsnio nuostatos ir bendrosios kasacinio proceso taisyklės. Atsižvelgiant į tai, kad ne visos Civilinio proceso kodekso 441¹³ straipsnio nuostatos, skirtos apeliacinio proceso reguliavimui, gali būti taikomos kasaciniame procese, Civilinio proceso kodekso 441¹⁴ straipsnyje siūloma numatyti, kad kasaciniam procesui grupės ieškinio byloje *mutatis mutandis* taikomos Civilinio proceso kodekso 441¹³ straipsnio 1, 2, 4, 6 ir 7 dalių nuostatos ir bendrosios kasacinio proceso taisyklės. Taip pat siūloma nustatyti, kad nutartis dėl iki kasacinio skundo padavimo termino pabaigos prireikus paduodamų kreipimųsi dėl

grupės atstovo pakeitimo priima bendrą sprendimą dėl grupės ieškinio arba tarpinį sprendimą priėmęs pirmosios instancijos teismas.

Siūlomi teisinio reguliavimo pakeitimai užtikrintų teisinį aiškumą ir būtų pašalinti akivaizdūs teisinio reguliavimo, skirto grupės ieškinio bylų nagrinėjimui, trūkumai.

Dėl išieškojimo iš turto, kuris yra įkeistas pagal hipotekos taisykles.

Kaip minėta, šiuo metu galiojančio Civilinio proceso kodekso 723 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad, jeigu išieškotojas atsisako paimti jam perduodamą turtą, kuris neparduotas iš antrųjų varžytynių, arba per antstolio nustatytą terminą nepraneša apie sutikimą paimti perduodamą turtą ar per nustatytą terminą neįmoka pradinės parduodamo turto kainos ir jo daliai tenkančių lėšų skirtumo, turtas gražinamas skolininkui. 723 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad pakartotinai į tą patį turtą pagal tuos pačius vykdomuosius dokumentus išieškojimas gali būti nukreipiamas praėjus ne mažiau kaip vieneriems metams nuo turto gražinimo skolininkui. Civilinio proceso kodekso pakeitimo projektu Civilinio proceso kodekso 723 straipsnio 3 dalyje siūloma įtvirtinti išimtį, kad šioje dalyje nustatytas apribojimas nėra taikomas, kai turtas yra įkeistas pagal hipotekos taisykles. Pažymėtina, kad toks siūlymas atitinka Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką (žr. jau minėtą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 15 d. nutartį civilinėje byloje Nr. Nr. 3K-7-85/2015), kurioje pažymėta, kad vadovaujantis hipotekos instituto principais, *inter alia* hipotekos kreditoriaus turimos daiktinės teisės absoliutumu, jo privilegiuota padėtimi prieš kitus kreditorius, greito ir efektyvaus hipotekos kreditoriaus reikalavimo realizavimo principu, vykdamas priverstinį išieškojimą pagal hipotekos kreditoriaus reikalavimą, hipoteka įkeisto turto nerealizavus antrosiose varžytynėse, netaikoma Civilinio proceso kodekso 723 straipsnio 3 dalies norma.

Siūlomi teisinio reguliavimo pakeitimai sudarytų palankesnes sąlygas hipotekos kreditoriams realizuoti įkeistą turtą ir geriau užtikrintų hipotekos kreditorių interesus.

Dėl kitų Civilinio proceso kodekso pakeitimų.

Siekiant teisinio aiškumo ir atsižvelgiant į Lietuvos antstolių rūmų siūlymą, Civilinio proceso kodekso pakeitimo projektu siūloma papildyti Civilinio proceso kodekso 593 straipsnį, reglamentuojantį pareiškimų teismui nagrinėjimą vykdymo proceso metu, ir nustatyti, kad nagrinėjant šio straipsnio 2 dalyje numatytus pareiškimus skolininko patirtos bylinėjimosi išlaidos neatlyginamos. Civilinio proceso kodekso 593 straipsnio 2 dalyje numatyti klausimai, kylantys iš vykdymo proceso, kuriuos nagrinėja teismas. Kai teismas netenkina tam tikrų antstolio prašymų vykdymo procese, nėra pagrįsta, kad skolininko patirtos bylinėjimosi išlaidos tokiose bylose būtų atlyginamos antstolio, kadangi pagal turinį tai yra vykdymo proceso klausimai, kuriuos privaloma spręsti teismo tvarka.

Dėl Komercinio arbitražo įstatymo pakeitimų.

Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo Nr. I-1274 9, 41, 46 ir 50 straipsnių pakeitimo įstatymo projektu siūloma Komercinio arbitražo įstatymo 9 straipsnyje nustatyti, kad šio straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodytus klausimus, kai Vilniaus apygardos teismas teikia pagalbą arbitražo procese dėl nurodytame punkte numatytų veiksmų atlikimo, Vilniaus apygardos teismas sprendžia supaprastinto proceso tvarka *mutatis mutandis* taikydamas Civilinio proceso kodekso XXXIX skyriaus nuostatas, taip pat siūloma nustatyti, kad tokių bylų medžiaga yra nevieša. Siūlomais teisinio reguliavimo pakeitimais siekiama suteikti daugiau teisinio aiškumo, kokia tvarka Vilniaus apygardos teismas turėtų spręsti Komercinio arbitražo įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodytus klausimus. Taip pat siekiama užtikrinti bylų medžiagos neviešumą, kadangi, vadovaujantis galiojančio Komercinio arbitražo įstatymo 8 straipsnio 3 dalimi, arbitražo procesas yra konfidencialus, taigi, bylos medžiagos konfidencialumą siekiama išlaikyti ir tais atvejais, kai arbitražo procese yra teikiama teismo pagalba.

Siekiant pašalinti teisinio reguliavimo spragas dėl vykdomųjų raštų pagal arbitražo teismo sprendimus išdavimo, siūloma Komercinio arbitražo įstatymo 41 straipsnio 4 dalyje nustatyti, kad arbitražo teismo sprendimas yra vykdomasis dokumentas, vykdomas nuo jo įsiteisėjimo Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka. Arbitražas apskritai yra valstybės oficialiai pripažinta alternatyva teismui, arbitražo, kaip alternatyvaus ginčų sprendimo būdo, priėmimo procese priimti sprendimai paprastai vykdomi savanoriškai, todėl tikslinga plėtoti pasitikėjimą arbitražo teismų sprendimais, skatinti asmenis ginčus spręsti arbitražo būdu ir suteikti šiems sprendimams vykdomojo dokumento statusą. Be to, institucinio arbitražo atveju yra aiški nuolatinės arbitražo institucijos veiklos tvarka, ši

institucija padeda organizuoti arbitražo procesą, nuolatinės arbitražo institucijos yra įstatymų nustatyta tvarka registruoti viešieji juridiniai asmenys, todėl šių institucijų administruojami arbitražo procesai kelia arbitražo proceso šalims daugiau pasitikėjimo. Suteikus arbitražo teismo sprendimui vykdomojo dokumento statusą, šalims nebereikėtų papildomai kreiptis į teismus dėl vykdomojo dokumento išdavimo, kai arbitražo teismo sprendimas nėra vykdomas savanoriškai, taip būtų taupomos šalių lėšos, laiko sąnaudos, mažinamas teismų darbo krūvis.

Atsižvelgiant į Civilinio proceso kodekso 606 straipsnio 3 dalies nuostatą, kad terminus, per kuriuos gali būti pateikti vykdyti kitų pareigūnų ar institucijų nutarimai, nustato atitinkami įstatymai, taip pat atsižvelgiant į Civilinio proceso kodekso 606 straipsnio 2 dalies nuostatą, kad vykdomieji raštai pagal teismo sprendimus gali būti pateikti vykdyti per penkerius metus nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo, bei siekiant aiškiai reglamentuoti, per kiek laiko gali būti pateikti vykdyti arbitražo teismo sprendimai, keičiamo Komercinio arbitražo įstatymo 41 straipsnio 5 dalyje siūloma nustatyti, kad arbitražo teismo sprendimai gali būti pateikti vykdyti per penkerius metus nuo arbitražo teismo sprendimo įsiteisėjimo.

Komercinio arbitražo įstatymo 46 straipsnio 3 dalies papildymas siūlomas atsižvelgiant į tai, kad arbitražo teismo sprendimui suteikus vykdomojo dokumento statusą, gali reikėti kai kurių papildomų duomenų, siekiant sudaryti prielaidas šio sprendimo sklandžiam ir efektyviam vykdymui. Taigi Komercinio arbitražo įstatymo 46 straipsnio 3 dalyje siūloma nustatyti, kad arbitražo teismo sprendimo sudėtine dalimi taip pat yra arbitražo teismo sprendimo vykdymo pažyma, kuria užpildo bylą išnagrinęs arbitražo teismas. Arbitražo teismo sprendimo vykdymo pažymos formą tvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministras.

Siekiant didinti arbitražo, kaip alternatyvaus ginčų sprendimo būdo, efektyvumą, taip pat atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos apeliaciniame teisme nėra gaunama daug skundų dėl arbitražo teismo sprendimų, Komercinio arbitražo įstatymo 50 straipsnį siūloma papildyti nauja 7 dalimi ir nustatyti, kad skundas dėl arbitražo teismo sprendimo Lietuvos apeliaciniame teisme turi būti išnagrinėtas ne vėliau kaip per 45 dienas nuo skundo priėmimo Lietuvos apeliaciniame teisme dienos. Skundas būtų nagrinėjamas rašytinio proceso tvarka.

Įstatymo projektu keičiamame Civilinio proceso kodekso 24 straipsnyje siūloma tais atvejais, kai šalys yra sudariusios susitarimą perduoti ginčą spręsti arbitražo tvarka, neteikti prioriteto teismui. Ši nuostata siūloma atsižvelgiant į arbitražinio susitarimo savanoriškumą ir siekiant, kad šalys laikytųsi sudaryto susitarimo, taip pat atsižvelgiant į tai, kad arbitražas yra valstybės oficialiai pripažinta alternatyva teismui.

Įstatymo projektu siūlomas Civilinio proceso kodekso 587 straipsnio pakeitimas parengtas atsižvelgiant į tai, kad arbitražo teismo sprendimui siekiama suteikti vykdomojo dokumento statusą, taigi, reikia papildyti Civilinio proceso kodekso 587 straipsnį, nustatant atitinkamą vykdomojo dokumento rūšį: arbitražo sprendimus ir nutartis, kai pagal įstatymus jie laikomi vykdomaisiais dokumentais.

Siūlomais teisinio reguliavimo pakeitimais būtų tobulinamas arbitražo teisinis reguliavimas, pašalintos šiuo metu galiojančio teisinio reguliavimo spragos, didinamas arbitražo proceso teisinis aiškumas, taip pat skatinamas arbitražo proceso patrauklumas, didinamas arbitražo proceso efektyvumas ir atitinkamai, ginčo šalims dažniau renkantis alternatyvų ginčo sprendimo būdą – arbitražą, būtų mažinamas teismų darbo krūvis.

Dėl Prokuratūros įstatymo pakeitimų.

Kaip minėta, Prokuratūros įstatyme nėra tiesiogiai įtvirtinta galimybė skusti teismui aukštesniojo prokuroro nutarimą atsisakyti taikyti viešojo intereso gynimo priemonės, tačiau asmenys, vadovaudamiesi teisės kreiptis į teismą principu, šiuos nutarimus skundžia teismams, tai sąlygoja teisinį neapibrėžtumą. Atsižvelgiant į tai, kad prokuroras turi diskrecijos teisę įvertinti, ar egzistavo viešojo intereso pažeidimas, ir spręsti dėl viešojo intereso gynimo poreikio, pakanka, kad šį prokuroro vertinimą patikrintų aukštesnysis prokuroras, o prokuroro nutarimas atsisakyti taikyti viešojo intereso gynimo priemonės neturėtų būti skundžiamas teismui. Atsižvelgiant į tai, Prokuratūros įstatymo 15 straipsnio 6 dalyje siūloma nustatyti, kad prokuroro sprendimas dėl šio įstatymo 19 straipsnio 4 dalyje numatyto nutarimo atsisakyti taikyti viešojo intereso gynimo priemonės teismui neskundžiamas.

Siekiant įgyvendinti Valstybės kontrolės 2014 m. gegužės 23 d. valstybinio audito ataskaitoje Nr. VA-P-40-1-6 „Viešojo intereso gynimo organizavimas“ pateiktas rekomendacijas, Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio 3 dalies 3 punkte siūloma įtvirtinti papildomą teisę prokurorams reikalauti iš valstybės ar savivaldybių institucijų per vieną mėnesį nuo sprendimo dėl priemonių teisės pažeidimams pašalinti taikymo priėmimo pateikti informaciją prokurorui apie tokio sprendimo vykdymo rezultatus.

Siūlomais teisinio reguliavimo pakeitimais būtų nustatytas aiškesnis teisinis reguliavimas viešojo intereso gynimo srityje, taip pat sudarytos geresnės prielaidos prokuratūrai įgyvendinti priskirtas funkcijas viešojo intereso gynimo srityje.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Numatomos teigiamos teisinio reguliavimo pasekmės aptartos šio aiškinamojo rašto 4 dalyje. Priėmus įstatymų projektus, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Galima priimtų įstatymų įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Tikėtina, kad priimti Įstatymų projektai neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Galima priimtų įstatymų įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Tikėtina, kad Įstatymų projektai turės teigiamą įtaką verslo sąlygoms ir jo plėtrai, kadangi bus sudarytos geresnės prielaidos civilinių ginčų sprendimui, civilinių bylų nagrinėjimui teisme.

8. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Siekiant inkorporuoti Įstatymų projektus į teisinę sistemą, pakeisti ar panaikinti kitų galiojančių teisės aktų nereikės.

9. Įstatymų projektų atitiktis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams, sąvokų ir terminų įvertinimas.

Įstatymų projektai parengti laikantis Valstybinės kalbos ir Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų.

10. Įstatymų projektų atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei.

Įstatymų projektai neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei.

11. Įstatymų įgyvendinimui reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, juos priimti turintys subjektai.

Įstatymų įgyvendinimui Lietuvos Respublikos teisingumo ministras su Lietuvos Respublikos susisiekimo ministru turėtų nustatyti pranešimo apie įteiktinus procesinius dokumentus tvarką ir formą, Lietuvos Respublikos teisingumo ministras turėtų patvirtinti arbitražo teismo sprendimo vykdymo pažymos formą.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti.

Įstatymų projektams įgyvendinti nereikės papildomų biudžeto lėšų.

13. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Įstatymų projektai buvo išnagrinėti Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2013 m. vasario 21 d. įsakymu Nr. 1R-55 sudarytame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso

priežiūros komitete ir iš esmės pritarta Įstatymų projektų nuostatomis. Dalies Įstatymų projektų nuostatų parengimą inicijavo Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso priežiūros komitetas.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Reikšminiai Įstatymų projektų žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą: „civilinis procesas“, „teismas“, „arbitražas“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.
Nėra.

Teisingumo ministras

Juozas Bernatoniš